

Posudek na diplomovou práci Johany Černé *Fenomén tělesnosti a krajiny ve vzájemném vztahu*

Tématem diplomové práce Johany Černé je vymezení specifického vztahu mezi „tělem lidským a tělem krajinným“. Toto téma je vzhledem k procesům a vývoji současné společnosti a kultury velmi aktuální a jeho zpracování pro práci pedagogů výtvarné výchovy chápu jako nesmírně cenné. Autorka svou diplomovou práci nabízí způsob, jak pedagogicky zpracovat přesahy mezi vzdělávacími oblastmi Umění a kultura a Člověk a příroda. Rozšiřuje je ale i za rámec školní výuky, naznačením vazeb mezi výtvarnou výchovou, zážitkově-outdoorovou pedagogikou a ekologickou výchovou.

V teoretické části se autorka převážně opírá o přednášky českého filosofa Zdeňka Kratochvíla, zabývajících se filosofií živé přírody a o fenomenologickou filozofii (Patočka, J., Merleau-Ponty a Renaultová, A.). Teoretická část je rozčleněna do šesti kapitol. Příběh první kapitoly (Zmocnit se hmoty) uvádí čtenáře metaforicky do jednoho z hlavních problémů vztahu člověka a krajiny založeném na jeho pobytu v krajině. Přičemž svým příběhem naznačuje autorka sociální, kulturní a historickou podmíněnost tohoto pobytu. V druhé kapitole (Fenomény - člověk a krajina) autorka vysvětluje *fenomény člověka, krajina a příroda*. Fenomén člověk pojímá jako prunik krajiny a tělesnosti. Na straně 17. konečně autorka definuje pojem fenomén, klíčový pojem obsažený i v názvu práce ale vysvětluje pouze v poznámce pod čarou, a tak do značné míry opomíjí význam tohoto pojmu pro celou práci. Myšlenkou na začátku druhé kapitoly mimo jiné naznačuje, že člověk nemůže vnímat svět kolem sebe (krajinu) jinak než skrze své tělo a jeho zkušenost. ale rozvíjí ji až v samotném závěru této kapitoly (vstupuje-li člověk do krajiny, vstupuje zároveň krajina do něj, tak se vzájemně ovlivňují a mění). Třetí kapitola (Krajina a tělesnost – krajinnost) je rozdělena na dvě části. V první části (Tělo) se zabývá dichotomií těla a duše, rozebírá její filosofická (Platón, Aristoteles) a náboženská východiska (křesťanství, judaismus) a uvádí je v souvislost se současným problémem veřejného a intimního, soukromého těla, který dokládá jeho tematizaci v umělecké tvorbě (Lenka Klodová, pornočasopis pro ženy Ženin, str. 20). Z těchto úvah o neslučitelnosti, dvojakosti a jinakosti (kra-jin-osti) těla a duše pak dochází k tomu, že to co, tělo a duši spojuje je právě tělesnost. V části věnující se krajině ji definuje podobně jako tělo, definuje ji na základě jinakosti – odlišnosti (viz. str. 26) vůči přírodě, člověku. V závěru vychází z Kratochvílova pojetí krajiny a definuje ji jako živé tělo, které není „pasivním příjemcem lidských zásahů.“ (str. 27), autorka říká: „...*krajina je doménou člověka a jeho tělesného projevu a že se pohybuje v nuancích nejen geologických, přírodovědných a dalších, ale je nositelkou estetické kvality a současně s touto kvalitou i obrazem společnosti, která se v ní vytváří a která vytváří ji.*“ Ve čtvrté kapitole (Mount Rushmore) se autorka zabývá vztahem člověka a krajiny v konkrétních dílech českých a zahraničních umělců, konkrétněji vysvětluje princip tělesnosti a krajnosti v land-artu a body-artu, přičemž neopomíjí hlubší vývojové souvislosti těchto směrů. Tato kapitola by si zasloužila jasnější strukturu podkapitol, ty by mohly být členěny podle typu vztahu umělce – člověka – nějakého těla ke krajině. Například: *nerealizované akce* Cíglérův příklad konceptuálních land-artových projektů, *realizované akce – bytí v krajině* (prolnutí land a body-artu; Jiří Šigut) a *zásah do krajiny* (Robert Smithson), *možnosti těla* (zkoumání „fyzických“ – Bruce Neumann a „psychických, sociálních“ možností těla – Hermann Nitsch), *násilí na lidském těle a krajině*, atd. Pro současnou pedagogickou praxi výtvarné výchovy odkrývá autorka v této kapitole důležitý koncept, a to *socializaci uměním* (str. 36), kdy autor a divák jsou přítomni procesu vzniku díla, mají možnost zažít jednu situaci, sdílet ji. V závěru kapitoly cituje autorka René Magritta a jeho slovy se navrácí jakoby zpět k úplně první kapitole, k člověku, jehož pohled na krajinu je utvářen teprve zakoušením této krajiny, přičemž toto zakoušení „tady a teď“ nelze zcela oddělit od „tehdy a tam“, od kultury, konvencí a poznání (str. 48). V páté kapitole („Outdoor“ aneb hledání ztraceného ráje) se zabývá estetikou krajiny, porovnává přístupy člověka ke krajině (vystoupit na horu, zdolet, pokořit horu; krajina jako kulisa, objekt) a estetická kritéria k posuzování „krásky“ krajiny (porovnání přirozené a kulturní krajiny). Přičemž klíčovou pro výtvarnou výchovu s přesahem do Osobnostně sociální výchovy chápu Ecovu citaci (str.55). Na příkladu výtvarné tvorby středověkého umělce upozorňuje Eco na to, že ve vztahu člověka ke krajině se zrcadlí jeho vztah k vlastnímu tělu. V pedagogickém kontextu má toto zrcadlení vzdělávací hodnotu tehdy, je-li reflektováno, ať už verbálně nebo tvorbou (autorka toto „reflektované zrcadlení“ ve svém didaktickém a autorském projektu dále zkoumá). V závěrečné šesté kapitole (Eco-vizualizace) na tento citát autorka myšlenkově navazuje, třeba také ve smyslu „nedělej druhým, co sám nechceš, aby ti bylo činěno.“

V didaktické části autorka zpracovává projekt Cesta o čtyřech didaktických řadách, každá obsahuje čtyři na sebe navazující návrhy vyučovacími hodin. Projekt vychází z teoretických poznatků a klíčových problémů první části diplomové práce a autorčina reflexe realizovaných vyučovacími hodin je zároveň reflexí těchto poznatků a problémů. Linie návaznosti je udržena také výběrem zástupců z oblasti výtvarné kultury. Jako přínosné a cenné pro didaktickou část práce spatřuji propojení vlastní zkušenosti autorky s krajinou a tvorbou (autorská část). Autorská část diplomové práce se navrácí k prvnímu příběhu, ale tentokrát představuje jeho druhou tvář, autentickou intimní zkušenost autorky a výpověď o ní – zkušenost vlastního těla a skrze něj těla norské krajiny.

Z formálního hlediska práce splňuje požadavky na diplomovou práci. Text diplomové práce je čtivý, jazyk autorky je poetický a bohatý. Některé věty textu by bylo vhodné zkrátit, viz. str. 15. odstavec druhý. Pro lepší orientaci čtenáře v textu a pro jasné vyzdvížení klíčových témat a pojmů, bych ale doporučila kapitoly strukturovat podkapitolami. Podobně pak by bylo vhodné označit obrazovou přílohu a její vztah k textu a podobně jako přehled literatury uvést přehled všech obrazových příloh. Na straně 17 není uvedena citace (Merleau-Ponty, Viditelné a neviditelné; Le visible et l'invisible) zařazena do přehledu literatury a je bez náležitých bibliografických údajů. Podobně na straně 19 citace Husserlova.

Návrh okruhů k obhajobě:

- 1) Vysvětlete psychoanalytický proces sublimace a její význam pro výchovu a vzdělávání, především pro výtvarnou výchovu.
- 2) Srovnajte práci Kateřiny Šedé „Furt dokola“ a Radima Labudy pro Chaloupeckého cenu v rovině autorské zkušenosti (sebezkušenosti) a vztahu mezi divákem a autorem. Vysvětlete pak, který z přístupů je bližší vašemu pojetí vztahu mezi učitelem a žákem.
- 3) Vyberte části didaktického projektu (alespoň dvě), kde se odráží vaše vlastní autorská zkušenost z tvorby k tématu diplomové práce a navrhněte alternativní řešení.

Návrh klasifikace: výborné

V Praze dne 3. ledna 2009

Mgr. Lucie Hajdušková